

УДК 303.8 (405)

DOI: 10.31673/2415-8089.2019.011722

Мартиненко М.О., аспір.,
Державний університет
телекомунікацій

ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ІНТЕРПРЕТАЦІЇ ПОНЯТТЯ «РОЗВИТОК ПІДПРИЄМСТВА»

У статті розглянуті основні теоретичні підходи до інтерпретації поняття «розвиток підприємства» в сучасній науковій думці. Проаналізовано погляди економістів щодо трактування визначеного поняття. Виявлено взаємозв'язки і основні відмінності між ними. Проведена систематизація точок зору дослідників, що дозволила обґрунтувати різні взаємозв'язки в їх позиціях і виділити набір базових складових. На основі проведеного дослідження розкрито зміст поняття «розвиток підприємства» та надано авторське узагальнене визначення аналізованої категорії.

Ключові слова: розвиток, розвиток підприємства, конкурентоспроможність.

Постановка проблеми. В умовах зростаючої конкуренції досить актуальною є проблема всебічного дослідження факторів і принципів стратегічного розвитку підприємства як основної ланки економіки. У зв'язку з цим велике значення має детальне вивчення питань теорії і практики управління розвитком підприємства. Актуалізація підходів до визначення категорії «розвиток підприємства», пов'язана з тим, що в умовах ринкової економіки є важливою умовою забезпечення його конкурентоспроможності як на національному, так і міжнародному рівнях. Тому виходячи з даного системного принципу, перед вирішенням завдань і проблем розвитку підприємства варто визначити основні поняття.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні засади розвитку підприємства досліджувалась у роботах багатьох зарубіжних та вітчизняних науковців, таких як С.М. Коротков, В.С. Рапопорт, Є.Г. Яковенко, Д.М. Євдокимова, В.М. Геєць, Р. Акофф, С.В. Мочерний, В.Т. Бусел, М.Х. Мескон, Ф. Хедоури, Н.В. Афанасьєв, В.Г. Андрійчук, Ю.С. Погорелов, Є.В. Раєвнева, Є.В. Шубравская, І.О. Богатирьов, В.М. Кошельник, Ю.І. Матішак та інші.

Мета дослідження. Метою даного дослідження є розкриття сутності поняття «розвиток підприємства».

Виклад основного матеріалу. В даний час в науково-практичній літературі зустрічаються різні трактування поняття «розвиток підприємства». При уявній очевидності цього поняття в його визначення найчастіше вкладається різний зміст.

Попередній аналіз досліджених літературних джерел свідчить, що, на думку більшості науковців, розвиток – це процес руху та змін у різних системах, який дозволяє перейти від одного якісного стану до іншого. При цьому розвиток передбачає не лише кількісні, а й якісні зміни, які характеризуються перетвореннями у внутрішній побудові об'єкта, і виявляється у сукупності функціонально пов'язаних між собою взаємопов'язаних елементів.

Виходячи з цього, розглянемо найчастіше вживані визначення поняття “розвиток підприємства” вітчизняними і зарубіжними економістами в науковій літературі.

Н. В.Афанасьєв визначає розвиток підприємства – як процес, коли в результаті поліпшення виробничих або бізнес-процесів і управління ними, досягнутий якісний або кількісний приріст корисного результату процесу в порівнянні з попереднім рівнем або рівнем, досягнутим на інших підприємствах [1, с. 36]

В. Рогожин, В. Рудик розглядають поняття «розвиток підприємства» як об'єктивну зміну тільки якісних характеристик системи, зумовлену як фундаментальними законами природи, так і закономірностями функціонування конкретних систем, за якої формуються нові властивості системи [1, с. 27].

Ю.С. Погорелов зазначає що розвиток підприємства – це безперервний процес, що відбувається по штучно встановленій або природній програмі, як зміна станів підприємства, кожне з яких є якісно іншим, ніж попереднє, через що у підприємства як в більш складній системі виникають, розкриваються і можуть бути реалізовані нові можливості, нові властивості, якості та характерні риси, які сприяють здатності підприємства виконувати нові функції, вирішувати принципово інші завдання, зміцнює його позиціонування у зовнішньому середовищі і підвищує здатність протистояти його негативним впливам [2, с. 32].

На думку вчених М. Мескона та Ф. Хедоурі, розвиток підприємства - це довгострокова програма вдосконалення можливостей вирішувати різні проблеми і здібностей до відновлення, особливо шляхом підвищення ефективності управління культурою організації [3]

Є. В. Шубравська дає визначення поняття «розвиток підприємства» як процесу переходу системи з одного стану в інший, що супроводжується зміною її якісних і кількісних характеристик [4, с. 37]

Вітчизняні вчені А.М. Турило, С.В.Святенко зробили висновок, що розвиток підприємства – це економічна складова життєдіяльності підприємства у всіх її формах і проявах протягом його життєвого циклу, здійснюється під впливом екзогенних і ендогенних факторів і орієнтована на досягнення поставленої власником мети [5, с. 121]

І.О. Богатирьов зробив висновок що розвиток підприємства є сукупністю змін різної економічної природи, спрямованості, інтенсивності, які об'єктивно відбуваються в соціально-економічній системі підприємства під впливом внутрішніх і зовнішніх факторів, а також призводять до переходу та фіксації підприємства в різні організаційно-економічні стани (відносно устійчивого характеру) [6]

Є.В.Раєвнева характеризує розвиток підприємства як унікальний процес трансформації відкритої системи в просторі і часі, який характеризується перманентною зміною глобальних цілей його існування шляхом формування нової дисипативної структури і переведенням його в новий аттрактор функціонування [7, с. 108].

Є. М. Коротков, розглядаючи розвиток на рівні підприємства, визначає його як сукупність змін, які ведуть до появи нової якості і зміцнення життєвості системи, її здатність чинити опір руйнівним силам зовнішнього середовища [8, с. 296].

А. Н. Авер'янов, який вважає, що під розвитком слід розуміти рух від одного якісного стану до іншого, визваний кількісними накопиченнями в об'єкті, що призводять до якісних змін [9, с. 47].

В. С. Рапопорт зазначає, що розвиток – це якісні та кількісні зміни об'єкта розвитку у напрямку, що забезпечує найбільш повне задоволення власних інтересів та зовнішніх вимог [10, с. 131].

Є. Г. Яковенко акцентує увагу на тому, що розвиток підприємства являє собою протяжний у часі процес зміни якісних та кількісних параметрів при економічно найкращих результатах [11, с. 114].

Б. Л. Кучин розглядає розвиток підприємства як взаємопов'язані зміни якісних, кількісних та структурних категорій в системі [12, с.87].

Р. А. Єремейчук визначає розвиток як збалансовані кількісні, структурні і якісні зміни, які відповідають цілям підприємства і враховують обмеження, що накладаються зовнішнім середовищем і потенціалом підприємства [13, с.75].

В. Геєць визначає поняття «розвиток підприємства» як довготривалі зміни, обумовлені розвитком продуктивних сил на довгостроковому інтервалі [14, с. 6].

Р.Акофф характеризує розвиток підприємства перш за все якісними змінами: покращення технологічної оснащеності виробництва, підвищення кваліфікації працівників, зміна принципів та механізмів управління тощо [15, с.225].

С. В. Мочерний стверджує, що розвиток - спрямовані та закономірні зміни матеріальних та нематеріальних об'єктів, які мають незворотний характер, внаслідок чого відбувається перехід від менш розвинених форм таких об'єктів до більш розвинених [16, с.247].

В. Т. Бусел в своїх працях відображає розвиток як процес, унаслідок якого відбувається зміна якості чого-небудь, перехід від одного якісного стану до іншого [17, с.1043].

Ю.І. Матішак під розвитком підприємства розуміє цілеспрямовані, незворотні кількісні та якісні зміни, що відбуваються під впливом певних закономірностей та призводять до структурних перетворень, забезпечуючи ефективне функціонування підприємства в довготривалому періоді. [18, с. 111].

В. Н. Кошельник надала трактування розвитку підприємства як трансформаційний процес закономірних якісно-кількісних фазових змін економічної системи в довгостроковому періоді, які відбувається з мобілізацією обмежених економічних ресурсів під дією боротьби співвідношень потреб і інтересів суспільства, підпорядкованих залежать від загальних та спеціальних економічних законів, які діють тільки в умовах бізнес-середовища з її виробничо-господарськими відносинами і відображають причинно-наслідкові зв'язки соціально-економічних явищ для досягнення іншого стану системи, яке буде мати більш високу опірність дестабілізуючого впливу зовнішнього середовища, високий рівень ефективності функціонування і забезпечить її високу життєздатність в поточній, середньо- і довгостроковій перспективі. [19].

Проаналізувавши трактування поняття «розвиток підприємства» різними авторами прослідковується закономірність, що головною метою розвитку підприємства є збереження його якісних показників тривалий термін, на основі підвищення конкурентоздатності і рівня стійкості у взаємодії економічної системи та змінами на підприємстві. Крім того, слід враховувати, що розвиток підприємства пов'язаний з кількісними і якісними змінами у середовищі підприємства, а динаміка розвитку залежить від етапів життєвого циклу підприємства.

Висновки. Отже, можемо зробити висновок, що розвиток – це незворотний процес чітко спрямований на закономірні зміни, які тягнуть за собою нові перетворення, що призводять до нового якісного стану.

Таким чином, дефініція «розвиток підприємства» є основним поняттям результативної економічної системи та базовою для ефективних змін на підприємстві, володіє широким спектром видових проявів і вимагає комплексного дослідження з метою розробки наукових основ для формування і реалізації концепції стратегічного розвитку підприємств зв'язку.

Список використаної літератури

1. Афанасьєв Н. В. Управління розвитком підприємства : монографія. Харків: ВД «ІНЖЕК», 2003. 184 с.
2. Погорелов Ю.С. Категорія розвитку та її експлейнарний базис. URL: http://tppe.econom.univ.kiev.ua/data/2012_27_1/Zb27_1_04.pdf.
3. Мескон М. Х., Альберт М., Хедоури Ф. Основи менеджмента. Москва: Дело, 1994. 680 с.
4. Шубравська О. В. Сталий економічний розвиток: поняття і напрямки дослідження. *Економіка України*. 2005. №1. С. 36–42.
5. Турило А.М. Теоретико-методологічні основи фінансово-економічного розвитку підприємства. *Фінанси України*. 2010. № 2. С. 120-126.

6. Богатирьов І.О. Управління розвитком підприємства: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.06.01 “Економіка, організація і управління підприємствами”. Київ, 2004. 22 с.
7. Раєвнева О.В. Управління розвитком підприємства: методологія, механізми, моделі: монографія. Харків: ІНЖЕК, 2006. 496 с.
8. Коротков Э.М. Концепция менеджмента. учебное. пособие для студентов и слушателей по направлению менеджмент. Москва: Дека, 1997. 304 с.
9. Аверьянов Г.С. Управление в технических системах. Учебное пособие / Г.С. Аверьянов, А.Г. Туровец, А.Б. Яковлев. Омск: ОмГТУ, 2000. 80 с.
10. Рапопорт В. С. Развитие организационных форм управления научно-техническим прогрессом в промышленности. Москва: Экономика, 1979. 232 с..
11. Яковенко Е.Г. Циклы жизни экономических процессов, объектов и систем . Москва: Наука, 1991. 192 с.
12. Кучин Б.Л. Управление развитием экономических систем: технический прогресс, устойчивость. Москва: Экономика, 1990. 157 с.
13. Єремейчук Р.А. Сутність і зміст процесів розвитку підприємства. *Управління розвитком*. 2003 №. 1. Харків: ХДЕУ. С. 74 – 76.
14. Кузьмін О.Є, Князь С.В., Шпак Н.О., Новицький В.А. Контролювання та регулювання економічного розвитку підприємства: проблеми, методологічні та прикладні аспекти: монографія. Львів: Львівська політехніка, 2006. 148 с.
15. Акофф Р. Планування майбутнього корпорації / пер. з англ. / під ред. В.И. Данілова Данільяна. Москва: Прогрес, 1985. 328с.
16. Економічний енциклопедичний словник. У двох томах. Т. 2 / редкол. С.В. Мочерний, Львів: Світ, 2006. 568 с.
17. Великий тлумачний словник української мови. Київ: Ірпінь, ВТФ «Перун», 2001. 1440 с.
18. Матіщак Ю. І. Характеристика поняття розвиток підприємства та його зв'язку з іншими економічними категоріями. *Науковий вісник ОНЕУ*. 2015. № 3 (223). С. 102- 112.
19. Кошельник В.Н. Развитие предприятия:экономическая сущность и видовая классификация. URL: <http://www.jurnal.org/articles/2014/ekon71.html>

REFERENCES

1. Afanasev, N.V. (2003) Upravlenye razvytyem predpryyatyua [Management of enterprise's development]. Kharkiv: Yzdatel's yu dom «YNZhEK».
2. Pohorielov, Yu. S. Katehoriya rozvytku ta yiyi ekspleynarnyy bazys [Category of development and its evolutionary basis]. (22 July 2015). Retrieved from <http://tppe.econom.univ.kiev.ua>
3. Meskon, M. Kh., Al'bert, M., Khedouri, F. (1994). Osnovy menedzhmenta [Fundamentals of Management]. Moscow: Delo.
4. Shubravskaya, O.V. (2005). Stalyy ekonomichnyy rozvytok: ponyattya i napryamky doslidzhennya [Sustainable economic development: the concept and direction of research]. *Ekonomika Ukrainy*, (1), 36–42.
5. Turylo, A.M. (2010). Teoretyko-metodolohichni osnovy finansovo-ekonomichnoho rozvytku pidpryyemstva [Theoretical and methodological foundations of financial and economic development of the enterprise]. *Finansy Ukrainy*, (2),120-126.
6. Bohatyrov, I.O. (2004). Upravlinnya rozvytkom pidpryyemstv [Management of enterprise development: author's abstract. dis for the sciences] (Dissertation abstract). Kyiv: Kyivskiy natsionalnyi ekonomichnyi universytet.
7. Rayevnyeva, O.V. (2006). Upravlinnya rozvytkom pidpryyemstva: metodolohiya, mekhanizmy, modeli [Management of enterprise development: methodology, mechanisms, models]. Kharkiv: INZHEK.

8. Korotkov, E.M. (1997). Kontseptsyya menedzhmenta [Concept of management]. Moscow. DeKa.
9. Averyanov, H.S. (2000). Upravlenye v tekhnicheskikh systemah [Management in technical systems]. Omsk. Om HTU.
10. Rapoport, V.S. (1979). Razvitye orhanyzatsyonnykh form upravlenyya nauchno-tekhnicheskym prohressom v promyshlennosti [Development of organizational form sofscientifican dtechnical progressin the industry]. Moscow . Ekonomyk.
11. Yakovenko, E.G. (1991). Tsikly zhizni ekonomicheskikh protsessov, ob"yektov i sistem [Life cycles of economic processes, objects and systems] Moscow. Nauka.
12. Kuchyn, B.L. (1990) Upravlenye razvityem ekonomicheskikh system: tekhnicheskyy prohress, ustoychivost' [Managing the development of economic systems: technical progress, stability]. Moscow. Ekonomyka.
13. Yermeychuk, R.A. (2003) Sutnist' i zmist protsesiv rozvytku pidpryyemstva [The essence and content development processes of the enterprise]. *Upravlinnya rozvytkom* (No1), 74 – 76.
14. Kuzmin, O.YE, Knyaz, S.V., Shpak, N.O., Novytskyy, V.A.. (2006). Kontrolyuvannya ta rehulyuvannya ekonomichnoho rozvytku pidpryyemstva: problemy, Metodolohichni ta prykladni aspekty [The control andregulation of economic enterprise development: problems, methodological and practical aspects]. Lviv. L'vivs'ka politekhnika.
15. Akoff, R. (1985). Planuvannya maybutn'oho korporatsiyi [Planning of corporation's future]. Moscow. Prohres.
16. Mochernyi, S.V. (2006) Ekonomichny yentsyklopedychny yslvnyk [Economic encyclopedic dictionary]. (In 2 volumes, Vol. 2, ed. by S. V. Mochernyi). Lviv: Svit.
17. Great dictionary of Ukrainian language (2001) [Velykyy tлумachnyy slovnyk ukrayins'koyi movy]. Irpin. VTF «Perun».
18. Matishchak, YU.I. (2015). Kharakterystyka ponyattya rozvytok pidpryyemstva ta yoho zv'yazku z inshymy ekonomichnymy katehoriyamy [Characteristics of the concept of enterprise development and its relationship with other economic categories]. *Naukovyy visnyk*, (3 (223)), 102- 112.
19. Koshelnik, V.N. (2014) Razvitiye predpriyatiya:ekonomicheskaya sushchnost' i vidovaya klassifikatsiya. [Enterprise development: economic nature and species classification]. Retrieved from: <http://www.jurnal.org/articles/>

МАРТЫНЕНКО МАРИНА АЛЕКСАНДРОВНА. ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ПОДХОДЫ К ИНТЕРПРЕТАЦИИ ПОНЯТИЯ «РАЗВИТИЕ ПРЕДПРИЯТИЯ». В статье рассмотрены основные теоретические подходы к интерпретации понятия «развитие предприятия» в современной научной мысли. Проанализированы взгляды экономистов относительно трактовки определенного понятия. Выявлены взаимосвязи и основные различия между ними. Проведена систематизация точек зрения исследователей, позволила обосновать различные взаимосвязи в их позициях и выделить набор базовых составляющих. На основе проведенного исследования раскрыто содержание понятия «развитие предприятия» и предоставлено авторское обобщенное определение рассматриваемой категории.

Ключевые слова: развитие, развитие предприятия, конкурентоспособность

MARTYNENKO MARINA. THEORETICAL APPROACHES TO THE INTERPRETATION OF THE CONCEPT "DEVELOPMENT OF THE ENTERPRISE". The article discusses the main theoretical approaches to the interpretation of the concept of "enterprise development" in modern scientific thought. Analyzed the views of economists regarding the interpretation of a particular concept. Identified the relationship and the main differences between them. The systematization of the points of view of the researchers was carried out; it allowed to substantiate various interrelations in their positions and to single out a set of basic components. On

the basis of the conducted research, the content of the concept “enterprise development” is disclosed and the author’s generalized definition of the category under consideration is provided.

Key words: *development, enterprise development, competitiveness.*